

Prispeval Jernej Pikalo, izredni profesor za politologijo, FDV
Sreda, 20 Avgust 2008 15:38

Politične institucije ne nastanejo "v zraku". Vedno so rezultat političnih in družbenih razmerij. Na eni strani odsevajo politična in družbena razmerja, po drugi pa morajo biti usposobljene, da s svojim delovanjem uspešno rešujejo konflikte med temi razmerji, kar vodi v najboljše rešitve pri upravljanju politične skupnosti.

Delo upravljanja politične skupnosti ni omejeno na samo eno institucijo, ampak na institucionalni ansambel, ki naj bi v jasnih medsebojnih razmerjih deloval uigrano – takemu ansamblu rečemo tudi politični sistem.

Slovenska družba se ne deli zgolj po političnih linijah, ampak tudi po lokalnih, regionalnih, funkcionalnih, socialnih, itn. Slovenska politična kultura je korporativna, kar pomeni, da imajo nestrankarske asociacije zelo močno in pomembno tradicijo v slovenski zgodovini ter vlogo v družbi. Naštevali bi lahko vse od zadrug (ki so bile za Južne Slovence osnovne organizacije družbenega življenja, ki so združevale rodbinsko imovino) pa do cehov in kasnejših poklicnih združenj ter nenazadnje današnjih zbornic, ki so regulirale reprodukcijo poklicev v mestih. Slovenija je po kriteriju lokalnosti različno razvita, kar je posledica naravnih danosti in zgodovinskega razvoja. Vse to pomeni, da obstajajo zelo močni in različni interesi, ki pa niso nujno politični.

Razmerij v slovenski družbi zaradi zgoraj omenjenega ni mogoče zvajati zgolj na (strankarsko) politična razmerja. Ni vedno mogoče na vse pogledati politično, ni v vsem (strankarske) politike. Letošnja predvolilna pomlad in poletje sta prinesla ravno to spoznanje: da so stvari ušle tako daleč, da se vse že zvaža na politično raven, da je politika s svojimi interesi prisotna že v vseh družbenih podsistemih in da tako ne gre več naprej. Obstajajo namreč družbeni interesi, ki niso politični – in te predstavlja državni svet. Institucija DS je v slovenskem političnem sistemu namenjena predstavljanju socialnih, gospodarskih, poklicnih, lokalnih, itd. interesov, medtem ko je državni zbor namenjen predstavljanju političnih interesov. Naj ponazorim: kot državljan imam svoje politične interese, ki jih udeležam na različne načine, od demonstriranja na ulici do sodelovanja s političnimi strankami. Najpogosteje jih izražam na volitvah, kjer volim tisto stranko, za katero menim, da bo v državnem zboru zastopala podobne politične ideje, kot jih imam sam. A obenem sem tudi delavec na univerzi, kar pomeni, da imam tudi svoje socialne in funkcionalne interese. V mojem interesu je, da univerza deluje dobro, da se sprejema taka zakonodaja, ki ne bo škodila njenemu nadaljnemu razvoju. Imam pa tudi socialni interes, sem delojemalec in želim, da se upoštevajo moji interesi. Interesi mene kot delojemalca in delavca na univerzi nimajo nobene veze z mojimi političnimi interesi – zaradi tega imamo v slovenskem političnem sistemu dve predstavniški instituciji.

Prispeval Jernej Pikalo, izredni profesor za politologijo, FDV
Sreda, 20 Avgust 2008 15:38

Politična oblast je vedno v skušnjavi odpraviti tisto, česar ne obvladuje. Način izvolitve državnih svetnikov je že sedaj ustrojen tako, da preprečuje in minimizira vlogo in vpliv političnih strank (ker te so predstavljane že v drugem zboru). Ukinitve DS bi pomenila, da bi urejanje življenja v politični skupnosti poslej usklajevalo in dogajalo zgolj na strankarsko politični ravni, brez posvetovanja in usklajevanja s ključnimi socialnimi, lokalnimi in funkcionalnimi akterji ter skupinami – v najhujši posledici bi to pomenilo klasično partitokracijo, politično kupčkanje in nenazadnje veliko slabše zakonske rešitve. To pa ni dobra institucionalna osnova demokracije.

Posebej dragocen za slovensko politično izkušnjo je način izvolitve državnega sveta. Dragocen zato, ker strankarska politika nanj nima neposrednega vpliva. Volitve v državni svet so posredne. Predstavnike lokalnih interesov v DS volijo volilna telesa, t. i. elektorji, sestavljeni iz predstavnikov občinskih svetov. Slovenija je za potrebe volitev predstavnikov lokalnih interesov v državni svet razdeljena v 22 volilnih enot, ki niso enakomerne ne po številu prebivalcev ne po velikosti. Tudi volitve predstavnikov funkcionalnih interesov so posredne. Interesne organizacije elektorje izvolijo v skladu z lastnimi pravili, lahko z javnim ali s tajnim glasovanjem. Elektorska telesa so sestavljena različno, večinoma jih tvorijo elektorji iz različnih interesnih organizacij. Bolj množične interesne organizacije imajo zaradi tega že vnaprej zagotovljeno premoč znotraj interesa, npr. Univerza v Ljubljani pri predstavniku univerze. Mandat dobi tisti svetnik, ki dobi en elektorski glas več kot drugi kandidati.

Način volitev v državni svet bi bilo smiselno uporabiti tudi pri drugih organih upravljanja javnih zavodov posebnega pomena. Na primer: namesto sedanje ureditve (ki se izkazuje kot ne najboljše), da člane programskega sveta RTV Slovenija predlaga civilna družba, potrjuje pa strankarska politika v državnem zboru, bi lahko civilnodružbene organizacije, ki imajo interes sodelovati pri delu programskega sveta RTV, avtonomno izvolile svoje elektorje, ki bi potem volili predstavnike v programski svet RTV. Tako bi zagotovili pravi vpliv civilne družbe, ne pa tako kot sedaj, ko je PS RTV rezultat strankarskih razmerij moči v državnem zboru.

Za razliko od predloga po ukinitvi DS bi se raje morali vprašati, ali ne bi bilo smiselno vloge državnega sveta celo okrepiti. Razmerje med DZ in DS je sedaj asimetrično, kar pomeni, da ima eden (DZ) več pristojnosti kot DS. Z okrepitevijo pristojnosti DS bi prišli do prave dvodomnosti, ki bi bila tudi po politični moči simetrična. Večina zahodnih demokracij to pravo dvodomnost ima, zgornji dom pa praviloma predstavlja vrednoto stalnosti in nadzora nad odločitvami v zakonodajnem delu političnega sistema. Zakonodajne odločitve bi s pravo dvodomnostjo nedvomno bile boljše, bolj pretehtane in bolj v skladu z interesi ključni organizacij v družbi.

Ker o razlogih za predlog po ukinitvi DS lahko samo ugibamo, upam, da razlog niso stroški. Po

Prispeval Jernej Pikalo, izredni profesor za politologijo, FDV
Sreda, 20 Avgust 2008 15:38

podatkih proračuna za leto 2008 DS za svoje delovanje porabi blizu 2,2 mio EUR. Samo kabinet predsednika vlade (torej tajnice, piarovci, svetovalci, itn.) porabi 700.000 eurov več kot DS, v nam bolj znani valuti pa bo nabava patrij med leti 2008-2013 stala 278 mio EUR. Kaj je torej pomembnejše za demokracijo: denar za 126 let delovanja DS ali za nakup vojaških vozil?!

**Jernej Pikalo je izredni profesor politologije na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.*

**Kolumna je bila prvič objavljena v časniku Večer (8. avgust, 2008).*